

Ryska: Lingvistik A

Svar till instuderingsfrågorna

Morgan Nilsson
26 maj 2009

1. Inledning

Har du någon gång råkat ut för att olika lärare eller böcker givit olika förklaringar eller regler för samma grammatiska fenomen i ryskan? Ge exempel.

Ett exempel kan vara att betoningen i imperativ i vissa läromedel sägs vara identisk med betoningen i infinitiv, i andra att den överensstämmer med betoningen i 1 person singular presens. Hur man formulerar regeln spelar ingen roll eftersom 1 person singular presens alltid har samma betoning som infinitiv. Men det kan kanske vara en smula förvirrande för en nybörjare.

Har du lagt märke till skillnader i grammatik och uttal mellan vårdad, korrekt ryska och hur ryssar uttrycker sig till vardags.

Jag brukar säga att det finns skillnader mellan fel och fel som man kan göra när man som utlänning lär sig ryska. En typ vill jag kalla autentiska fel. Vad kan jag mena med det? Hur förhåller sig det resonemanget till begreppen deskriptiv och preskriptiv grammatik? Ge exempel på fel av båda kategorierna som du kanske själv gjort.

Är de ryska grammatikorna på litteraturlistan främst preskriptiva eller deskriptiva? Varför? Ge gärna exempel?

De flesta grammatikor för utlänningar är väldigt tydligt preskriptiva, dvs. de redogör nästan bara för det som anses vara korrekt språkbruk. Företeelser som inte hör till traditionellt accepterat korrekt språkbruk brukar inte alls nämnas, även om det handlar om företeelser som är oerhört vanliga i vardagsspråket.

En sådan företeelse är den vardagliga tilltalsformen (vokativen) av smeknamn och andra vardagliga personbetecknande ord som slutar på -a. Dessa förlorar i vardagligt språk ändelsen -a vid direkt tilltal till personen i fråga. Denna företeelse nämns knappast i någon grammatik för utlänningar. Ett undantag är Edna Andrews.

Var talas ryskan?

Ryskan talas som första språk av majoriteten i Ryssland och Vitryssland. Där har de även status som officiellt förstaspråk tillsammans med vitryskan, men vitryskans ställning är i praktiken mycket svag.

Ryskan talas också som första språk av en mycket stor minoritet på en bra bit över 10 miljoner i Ukraina. Språket har också en mycket stark ställning i samhället vid sidan av ukrainskan, men ukrainskan är det officiella språket.

Ryskan talas också som förstaspråk av förhållandevis stora minoriteter i alla de icke-slaviska f.d. Sovjetrepublikerna. På många håll fungerar det som gemensamt lingua franca för en rad olika minoriteter i olika f.d. Sovjetrepubliker.

Försök kartlägga strukturella skillnader i upplägget av de olika grammatikhandböcker som du har tillgång till. Ser du några tydliga för- eller nackdelar med hur de är strukturerade?

Vissa saknar nästan helt avsnitt om uttal och ljudsystem (fonetik och fonologi). Mycket märkligt.

Andra saknar särskilda avsnitt om syntax. I stället finns syntaktisk information inbakad på olika ställen i böjningsläran. Det kan vara bra för nybörjare, men i en avancerad grammatik kan det kanske vara bättre att ha möjlighet att söka på specifika syntaktiska fenomen.

Försök hitta ryska homonymer (alt. homofoner el. homografer)

Ryskan (slaviska språk) har rent allmänt betydligt färre homonymer än svenskan (germanska språk). En del exempel finns det trots allt

fullständiga homonymer:

ба́нка *burk* – **ба́нка** (Gsg) *bankens*

homografer (men uttalas olika):

пи́сать *kissa* – **писáть** *skriva*

homofoner (men skrivs olika):

ле́т *flygning, flight* – **ле́д** *is*

Vilka ryska ordböcker känner du till? Vilka har du använt? Vilken typ av ordböcker är det frågan om?

[scanna in exempel]

2. Fonetik

Gör upp tabeller över de ryska vokalljuden och konsonantljuden. Ta hjälp av befintliga läroböcker och grammatikböcker.

		främre	central	bakre
		orundad		rundad
sluten	hög	и	ы	у
halvsluten	medelhög	э	ь	о
halvöppen				
öppen	låg		а	

Artikulator:

labial	apikal / koronal	dorsal
--------	------------------	--------

Artikulationsställe:

	labial	dental	alveolar	palatal	velar
explosivor	б п	д т			г к
<i>pal.</i>	б' п'	д' т'			г' к'
nasaler	м	н			
<i>pal.</i>	м'	н'			
frikativor		в ф	з с	ж ш	х γ
<i>pal.</i>		в' ф'	з' с'	щ	х' γ'
affrikator			ц		
<i>pal.</i>				ч	
lateraler		л			
<i>pal.</i>			л'		
tremulanter		р			
<i>pal.</i>		р'			

й brukar betraktas som en halvvokal, dvs. som ett mellanting mellan vokalen и och en konsonant, eller annorlunda uttryckt, som vokalen и då den inte utgör medelpunkten i en stavelse, utan förekommer vid sidan av en annan vokal.

Kan du hitta några avvikelser från ovanstående tabeller i olika grammatiska handböcker avseende

- hur man beskriver de ryska ljuden i fonetiska termer,
- antalet ljud man räknar med?

Beroende på hur petig man är finns det nästan oändliga möjligheter att identifiera ytterligare ljudvarianter i ett språk. Det är väldigt svårt att dra en absolut gräns. Som ett belysande exempel kan man fundera över hur många tonlösa velara explosivor svenskan har. Utan att fundera alltför länge kan man nog som svensk gå med på tre. Lyssna på de understrukna ljuden *ko*, *sko*, *tack*. Den första är aspirerad, den andra oaspirerad och den tredje är palataliserad. Vidare har vi normalt en labiodental nasal i *omvänd* och *införsel*. Slutligen kan man jämföra nyanserna av ä- och ö-ljuden i orden *läs*, *lätt*, *här*, *ö*, *öm*, *öra*.

Vilka svenska ljud förekommer inte i ryskan?

Bland vokalerna förekommer inte de svenska rundade vokalerna **y**, **u**, **ö**. Dessutom förekommer inte den slutna vokalen **e** och den bakre, ”mörka” varianten av **a**.

Bland konsonanterna saknas fullständigt svenskans **ng**-ljud. Det förekommer inte ens som positionsbetingad variant före **g** och **k**, jfr. sv. **bank** [baŋk], ry. **ба́нк** [bánk].

Vidare har ryskan bara tungspetsuttal av **r**. Alla andra svenska varianter av **r** saknas.

Svenskans **h** saknas förutom i ett par interjektioner, t.ex. *ará* [ahá].

Det med vardagliga svenska **sj**-ljudet och det ryska ljudet **x** motsvarar varandra ganska väl. Dock uttalas det svenska ljudet med en ganska stark läpprundning som inte förekommer vid det motsvarande ryska ljudet.

Vilka ryska ljud förekommer inte i svenskan?

Bland vokalerna förekommer inte **ы**.

Bland konsonanterna förekommer inte de tonande **з**, **ж**.

Vidare förekommer inte de palataliserade eller mjuka konsonanterna **бь**, **пь**, **вь**, **фь**, **гь**, **кь**, **дь**, **ть**, **зь**, **сь**, **ль**, **мь**, **нь**, **рь**, **хь**. Gemensamt för alla palataliserade konsonanter är att de uttalas med tungspetsen mot nedertänderna och med tungryggen i en båge förhållandevis högt upp i munnen.

Både hårt **л** och mjukt **ль** skiljer sig från svenskt **l**. Ryskans hårda **л** uttalas med tungspetsen mot övertänderna och tungrotten mot bakre delen av gommen. Ryskans mjuka **ль** uttalas precis som alla andra palataliserade konsonanter med tungspetsen mot nedertänderna.

Vilket av språken har alltså klart flest konsonantljud?

Det har ryskan med alla sina mjuka konsonanter.

Vilka likheter och skillnader i uttalet finns mellan ryskans **ы** och de svenska vokalerna **y/u**.

Vid uttalet av svenskt **y/u** är tungan en aning framskjuten i munnen och läpparna är något (**u**) eller mycket (**y**) rundade. Inget av detta får ske vid uttalet av **ы**. Käkens position skall vara som vid **u/y**, men både tungan och läpparna skall vara avslappnade så att tungan ligger mitt i munnen och läpparna har formen av ett ospänt leende.

Vilka skillnader i uttalet finns mellan de svenska vokalerna **i/o** och ryskans **и/у**.

Det spetsiga ("spända") uttalet av **i** liksom det mycket starkt rundade uttalet av **o** är främmande för ryskan. Dessa båda ljud låter i ryskan som i majoriteten av europeiska språk.

Finns långa vokaler och/eller konsonanter i ryskan? Exemplifiera.

Ryskan har inte några långa vokaler som står i motsättning till korta. Däremot uttalas betonade vokaler normalt en aning längre än obetonade, vilket är ganska vanligt i språk i största allmänhet.

Däremot har ryskan långa konsonanter. Lång konsonant uttalas alltså när två likadana konsonanter skrivs, t.ex. **в водѣ** [в:од'э] i *vattnet*, eller när två likadana konsonanter skall uttalas intill varandra till följd av assimilation, t.ex. **отдыхать** [ад:ыхат'] *vila, koppla av*.

Vilka skillnader finns med avseende på aspiration?

Svenskan har tre uttalsvarianter av **k** och **g**: aspirerade i de flesta fall, oaspirerade direkt efter **s**, palataliserade sist i ord och före **i**.

ko, sko, tack, kille

Ryskan har bara oaspirerade och palataliserade: oaspirerade i de flesta fall, palataliserade före **и** och **е**.

тарелка, тарелки

Vad är obstruenter?

Obstruenter är ljud som uttalas med förhållandevis mycket friktion: frikativor, explosivor och affrikator. I ryskan: **б, п, в, ф, з, ц, д, т, ц, ч, ж, ш, щ, г, к, х** liksom alla motsvarande mjuka ljud.

Vad är sonoranter?

Sonoranter är konsonantljud som uttalas med förhållandevis lite friktion: nasaler, tremulanter och lateraler. I ryskan: **м, н, р, л** liksom alla motsvarande mjuka ljud.

Varför är skillnaden så viktig?

Det finns bara tonande sonoranter, medan de flesta obstruenter förekommer i par om en tonande och en tonlös. Sonoranterna uttalas i princip alltid tonande, medan obstruenternas uttal som tonande respektive tonlös beror på ljudets position i ordet.

Vilka skillnader finns med avseende på tonande/tonlösa konsonanter.

Både i ryskan och svenskan inträffar assimilation (spridning av ton eller tonlöshet) när en tonande och en tonlös obstruent står intill varandra. I svenskan är spridningens riktning irrelevant, det är alltid tonlöshet som sprids. I ryskan sprids både ton och tonlöshet. Riktningen är i stället konstant, från efterföljande till föregående konsonant.

в ко́мнате [фкóмът'и] *i rummet*

к де́душке [Гд'эдушк'и] *till farfar*

Vidare uttalas inte tonande obstruenter sist i ord. Tonen faller bort och i stället uttalas motsvarande tonlösa obstruent.

обед [аб'эт] *lunch, middag*

дру́г [дру́к] *vän*

Hur förhåller sig antalet ryska bokstäver till antalet ljud. Redogör för konsonanter och vokaler var för sig.

Ryskan har fler vokaltecken än det finns ljud. Både **а/я, о/ё, э/е, у/ю** betecknar ju i grunden vart och ett av de fyra ljuden **а, о, э, у**. Den andra vokalen i de fyra paren har i stället till uppgift att ange att föregående konsonant är mjuk eller att vokalen föregås av ett **й**.

Det är i ryskan i princip inte tillåtet att skriva **ѡа, ѡо, ѡэ, ѡу, ѡа, ѡо, ѡэ, ѡу**. Brott mot denna regel förekommer dock ibland i utländska egennamn.

Transkribera fonetiskt:

автобус	[афтóбус]
Алёша	[ал'óшъ]
Алта́й	[алта́й]
Андрю́ша	[андр'у́шъ]
Арха́нгельск	[арха́нг'ил'ск]
бе́лая	[б'э́льѡ]
биле́т	[б'ил'э́т]
большо́й	[бал'шо́й]
бо́рщ	[бо́рщ]
в Волгогра́де	[ввългаград'и]
в Калинингра́де	[фкъл'ин'инград'и]
в кварти́ре	[фкварт'и́р'и]
в кни́ге	[фкн'и́г'и]
в ко́мнате	[фко́мнѡт'и]
в шко́ле	[фшко́л'и]
ва́ш	[ва́ш]
ва́ши	[ва́шы]
Ви́тя	[в'и́т'ѡ]
Во́лга	[во́лгъ]
восемна́дцать	[вѡс'имна́цѡт']
во́семь	[во́с'им']
всѐ	[фс'э́]
всѐ	[фс'о́]
газе́та	[газ'э́тъ]
го́род	[го́рът]

два́	[двá]
двена́дцать	[дв'ина́цът']
девятна́дцать	[д'ив'итна́цът']
де́вять	[д'эв'ит']
де́сять	[д'эс'ит']
Дне́пр	[дн'эпр]
его́	[йиво́]
е́дете	[йэ́д'ит'и]
ещё	[йищо́]
живёт	[жыв'о́т]
журна́л	[журна́л]
за́пад	[за́път]
здравствуйте	[здра́ствуйт'и] ~ [зра́ст'и]
Зи́на	[з'и́нь]
зову́т	[заву́т]
Зо́я	[зо́йъ]
и́х	[и́х]
кни́га	[кн'и́гъ]
ко́торый	[ка́то́рый]
красный	[красный]
Кре́мль	[кр'э́мл']
Лёва	[л'о́въ]
Лёна	[л'э́нь]
Ля́ля	[л'э́л'ъ]
ма́ть	[ма́т']
маши́на	[машы́нь]
меня́	[м'ин'а́]
Моро́зов	[маро́зъф]
на ка́рте	[нака́рт'и]
на столе́	[нъстал'э́]
На́дя	[на́д'ъ]
на́ш	[на́ш]
не знаю́	[н'изна́йу]
не́т	[н'э́т]
ничего́	[н'ичиво́]
Огонёк	[аган'о́к]
оди́н	[ад'и́н]
оди́ннадцать	[ад'и́ньцът']
о́кна (plural)	[о́кнь]
о́кно (singular)	[акно́]

Петербург	[п'ит'ирбу́рк]
пло́щадь	[плóщит']
пожа́луйста	[пажа́лсть]
по́лка	[по́лкъ]
пяти́надцать	[п'итна́цът']
пять	[п'а́т']
Росто́в	[расто́ф]
са́д	[са́т]
сего́дня	[с'иво́дн'ъ]
семи́надцать	[с'имна́цът']
се́мь	[с'э́м']
Серге́й	[с'ирг'э́й]
сестра́	[с'истра́]
сле́ва	[сл'э́въ]
совсе́м	[сафс'э́м]
сто́л	[сто́л]
Та́ня	[та́н'ъ]
тебя́	[т'иб'а]
телеви́зор	[т'ил'ив'изър]
тэ́хника	[т'э́хн'икъ]
това́рищ	[тава́р'ищ]
то́же	[то́жъ]
три́	[тр'и́]
трина́дцать	[тр'ина́цът']
Ура́л	[ура́л]
фла́г	[фла́к]
хоро́ший	[харо́шый]
часы́	[чисы́]
четы́ре	[читы́р'и]
четы́рнадцать	[читы́рнъцът']
Че́хов	[чэ́хъф]
что́	[што́]
Шве́ция	[шв'э́цыйъ]
шести́надцать	[шысна́цът']
ше́сть	[шэ́ст']
шко́ла	[шко́ль]
э́хо	[э́хъ]
ю́г	[йу́к]

3. Fonologi, ortografi, morfonologi

1. Varför är fonematisk transkription normalt inte lika detaljerad som fonetisk transkription?

Därför att det finns fler ljud i ett språk än de som har direkt betydelseskiljande funktion och utgör fonem. Ett fonem kan många gånger uttalas på olika sätt beroende på t.ex. angränsande ljud och betoningens plats i ordet.

2. Vilka ljud räknas som fonem i ryskan?

Alla vokaler i tabellen ovan utom [ɤ].

Alla konsonanter i tabellen ovan utom [ɾ], [kʰ], [xʰ], [ɣ], [ɣʰ].

3. Vilka svenska fonem finns inte i ryskan?

Svenskans /ŋ/ har ingen motsvarighet i ryskan vare sig som fonem eller som allofon av fonemet /n/ då det följs av /g/ eller /k/. I svenskan förekommer ju ljudet [ŋ] som en realisation av både /ŋ/ och som en allofon av /n/ före /g/ och /k/, t.ex. **ingång** /ingån/ [iŋgån].

4. Vilka ryska fonem finns inte i svenskan?

/ɸ/, /ʒ/, /ʒ/, /ɕ/, /ɕ/ liksom alla de mjuka konsonantljuden.

5. Vilka ryska och svenska fonem liknar varandra mycket, men uttalas inte på ett identiskt sätt? Vad är skillnaden?

Svenskans vardagliga sje-ljud skiljer sig från ryskans [x] en aning genom att det svenska ljudet åtföljs av en stark läpprundning som saknas vid det ryska ljudet. Men i övrigt är de väldigt lika.

Nästan detsamma gäller vid en jämförelse av svenskans /o/ och ryskans /y/. Här åtföljs svenskans /o/ av en mycket kraftig läpprundning, medan den ryska rundningen är långt mycket svagare. Men annars är det ju frågan om samma ljud.

Även för svenskans /i/ och ryskans /и/ gäller något liknande. Svenskans /i/ uttalas med mycket mera spända läppar och tunga än ryskans /и/, som uttalas med mera avslappande läppar och tunga.

6. Vilka ryska ljud räknas som varianter (allofoner) av samma fonem?

[к] / [к']
[г] / [г']
[х] / [х'] / [γ] / [γ']

7. Det finns i ryskan ett tydligt exempepl på fri variation. Uttalet av detta ljud varierar främst beroende på ålder. Vilket fonem avses?

Äldre [шч] eller modernare [ш:] som uttal för fonemet /ш/

T.ex. ljudet /ш/ uttalas annorlunda av många äldre människor samt i vissa dialektala eller regionala varianter.

Vidare uttalas ljudet /г/ som [h] i ett stort dialketområde i de södra och sydvästliga delarna av det ryskspråkiga området. Detta är också standarduttalet av denna bokstav i ukrainskan och vitryskan.

Ett annat ljud som uttalas olika i olika delar av det ryskspråkiga området är /о/ i obetonad ställning. På många håll uttalas [o] även i obetonad ställning. Detta är dessutom standarduttalet i ukrainskan.

8. Är de dialektala variationerna inom ryskan stora eller små i förhållande till språkområdets storlek?

De måste betraktas som mycket små i förhållande till områdets enorma yta. Folkomflyttningar och terräng som möjliggör god kommunikation kan vara viktiga orsaker.

9. Vad finns för exempel på komplementär variation/distribution i ryskan, dvs. olika uttal beroende på positionen i ordet? Detta gäller i synnerhet ett vokalpar och en grupp om tre + tre konsonantljud.

[к], [г], [х] före /а/, /о/, /у/
[к'], [г'], [х'] före /э/, /и/

/ы/ efter alla hårda konsonanter, dvs. även /ш/, /ж/, /ц/

/и/ efter alla mjuka konsonanter, dvs. även /ч/, /щ/,
samt efter /к/, /г/, /х/

10. Vad menas med starka och svaga positioner?

Stark position är framför allt betonad stavelse i ett ord. Ett långt ljud är också starkare än ett kort.

Position blir svagare ju längre från betoningen man kommer. Sist i ord är också en mycket svag position. Korta ljud är svagare än långa.

11. Vad menas med reduktion?

Ett ljud uttalas/realiseras mindre "noggrant" i en svag position och blir därmed inte så tydligt/distinkt som i en stark position. T.ex. reduktionen av obetonade o, a, e i ryskan eller reduktionen av tonande konsonater till tonlösa sist i ord.

12. Vad menas med neutralisation?

När två olika ljud genom reduktion eller spridning sammanfaller och blir omöjliga att skilja åt i uttalet så har de båda ljuden neutraliserats med varandra. T.ex. grundform och genitiv av de flesta neutrala ord: nom/ack. слóво, gen. слóва

13. Hur påverkas olika ljud av positionen i ordet och av positionen i förhållande till betoningen?

Tendensen är att de reduceras mera ju längre från betoningen de är. De reduceras också mera efter betoningen än före betoningen.

14. Hur påverkas olika ljud av varandra då de uttalas i en följd efter varandra?

Vokalerna e, и påverkar к, г, х så att dessa uttalas mjukt.

Tonande och tonlösa obstruenter påverkar varandra så att hela gruppen uttalas antingen tonande eller tonlöst.

15. Formulera fem av de allra viktigaste reglerna (principer) för ryskans uttal.

Reduktion av obetonade vokaler.

Vokallängd spelar ingen betydelsebärande roll.

Reduktion av tonande obstruenter till tonlösa sist i ord.
Regressiv spridning av ton/tonlöshet inom grupper av obstruenter.
Oförutsägbar betoning som kan flytta i olika böjningsformer.
Så gott som samtliga konsonanter förekommer i par om hårda och mjuka.

16. Påpeka viktiga skillnader i dessa ljudregler i jämförelse med svenskan.

Reduktionen av obetonade vokaler är mycket marginell i svenskan.
Vokallängden spelar roll.
Tonande konsonanter kan förekomma sist i ord.
Endast tonlöshet sprids i grupper av obstruenter, riktningen likgiltig.
Betoningen ligger huvudsakligen i början av ordet/roten.
Mjuka konsonanter spelar ingen central roll, även om man t.ex. uttal mjukt k sist i ord, t.ex. *tack*.

17. Vad menas med fonotax? Ge exempel på någon fonotaktiska princip/regel.

Hur fonemen kan kombineras och förekomma tillsammans i ord.

18. Vad kan man säga om betoningens plats i ryska ord?

se 15

19. Vad fyller betoningen egentligen för funktion?

I många fall är det svårt att hävda att den fyller någon direkt funktion. Men i vissa fall betoningen vara ett bidragande sätt att tydliggöra skillnader inom ryskans formlära. T.ex. har många vanliga korta verb i preteritum betonad ändelse i den feminina formen.

да́л <i>gav</i>	взя́л <i>tog</i>	жи́л <i>levde</i>	спа́л <i>sov</i>
дала́	взяла́	жила́	спала́
да́ло	взя́ло	жи́ло	спа́ло
да́ли	взя́ли	жи́ли	спа́ли

Vidare har en rad verb betoningen på olika stavelser i den pågående och den fullbordade aspekten.

svarade
отвётил fb.

отвечал pg.

Dessutom har ett förhållandevis stort antal mycket vanliga substantiv betoningen på olika stavelser i singular och plural.

<i>ord</i>	<i>flod</i>	<i>syster</i>
сло́во	река́	сестра́
слова́	реки́	сестры́

20. Några av ryskans skrivtecken är egentligen onödiga för att beteckna ryskans alla fonem. Vilka?

Е, Ё, Я, Ю står inte för några speciella fonem, utan för kombinationer av fonem eller kombination av vokal och markering av palataliserat föregående fonem.

е = /йэ/ el. /ьэ/, **ё** = /йо/ el. /ьо/, **я** = /йа/ el. /ья/, **ю** = /йу/ el. /ьу/

Ъ fyller precis samma funktion som **Ь**. Båda markerar att föregående konsonant är palataliserad. Skillnaden är endast att **Ъ** används efter prefix, medan **Ь** används i övriga fall.

объект, компьютер, съел, семья

21. Saknar ryskan skrivtecken för något fonem på samma sätt som svenskan saknar skrivtecken för t.ex. sj- och tj-ljud?

Ryskan saknar särskilda skrivtecken för samtliga de palataliserade konsonantljuden.

22. Föreslå hur man skulle kunna göra ryskans ortografiska system bättre.

Man skulle göra det mycket enklare genom att avskaffa vokaltecknen **я, е, ё, ю** och i stället alltid skriva **ь** efter varje mjuk konsonant.

23. Ange några ryska ordformer som sinsemellan uppvisar konsonantväxlingar i stammen.

сидеть - я сижу	Д ~ Ж
булка - булочка	К ~ Ч
я могу - он может	Г ~ Ж
хотеть - я хочу	Т ~ Ч

24. Ange några ryska ord som är tydligt besläktade men uppvisar vokalväxling i ordens rot.

Vissa språks ortografi är mera fonetisk, andra språk har en mera fonologisk stavning. I en del fall kan man se en rent morfonologisk stavning, i andra en rent historisk.

Engelskan och franskan kan tjäna som exempel på språk med en ganska historisk stavning. Svenskan visa upp vissa inslag av sådan stavning i ord som **juice**, **chaufför**. Normalt sett har dock svenskan en ganska fonologisk stavning. Vi skriver **en bil** men säger [em bil]. I vissa fall skulle man dock kunna peka på en mera fonetisk stavning, t.ex. **köpte** i stället för ett fonologiskt /köpde/, **har haft** i st.f. /havl/. Morfonologiskt motiverad stavning hittar man i **skära - skar**, **stjäl** - **stal** där sje-ljudet stavas på olika sätt beroende på stavningen i andra besläktade böjningsformer. Ytterligare ett exempel vore **ljus - lyser** där **lj-** motiveras av **l-** i andra besläktade ord. En annan möjlig term för denna typ av stavning är etymologisk stavning.

25. Vilken typ av stavning dominerar i ryskan?

fonologisk

26. Kan du finna exempel på stavningar i ryskan där någon av de andra principerna undantagsmässigt följs?

27. Vad är flyktig vokal?

En vokal som förekommer i någon böjningsform men inte i andra.

28. Var och när förekommer den?

Den förekommer i princip när böjningsformen saknar ändelse, vilket också kan uttryckas som att ordet har en noll-ändelse.

29. Är det fonologin eller ortografen som gör att följande ord – skrivs med ändelsen **-и**?

дéвочки, карандаши

I девочки beror det på ryskans fonologi som aldrig tillåter ы efter к. I denna position måste man i stället alltid använda и.

I карандаши beror det på ortografen där det finns en stavningsregel som motsäger uttalet och dikterar att man inte får skriva ы efter ш, utan i stället alltid skall skriva и trots att man uttalar [ы].

- skrivs med ändelsen **-ее?**
хорошее

Även detta beror på en ren stavningsregel som säger att man inte får skriva obetonat о efter ш, utan i stället skall skriva е. För uttalets del spelar det inte någon avgörande roll. Reduktionen gör att uttalet trots allt blir [ə].

30. Vilka fonologiska och ortografiska principer gör att man kan säga att

formen	мо́й	har strukturen	/мо́й/–/∅/
	мо́я		/мо́й/–/а́/
	моё		/мо́й/–/о́/
	мои́		/мо́й/–/ы́/
	моего		/мо́й/–/ово́/
	моёй		/мо́й/–/о́й/

I samtliga dessa fall måste ju /й/ skrivas tillsammans med efterföljande vokal med hjälp av en bokstav. Eftersom /й/ är mjuk får man /и/. /й/ + /о/ blir i princip ё, men om detta är obetonat faller prickarna och då får vi е som i **моего́**.

Att vi får **моёй** i stället för ett mera väntat *моёй får betraktas som ett undantag. (Stjärna markerar felaktig form.)

на́ш	/на́ш/–/∅/
на́ша	/на́ш/–/а/
на́ше	/на́ш/–/о/
на́ши	/на́ш/–/ы/

Наше, наши är resultat av redan nämnda stavningsregler.

большо́й	/бол'ш/–/∅/–/й/–/∅/
----------	---------------------

большая
большое

/бол'ш/–/á/–/й/–/a/
/бол'ш/–/ó/–/й/–/o/

Adjektivens ändelser i nominativ kan ses som substantivets ändelse två gånger om med ett /j/ emellan. I den maskulina formen dyker det då upp en flyktig vokal. När den är betonad blir den precis som förväntat /o/, men när den är obetonad har den i stället kommit att skrivas och med tiden också att uttalas som /ы/. Därför har vi i modern ryska de två olika ändelserna i den maskulina grundformen: obetonat -/ый/ resp. betonat -/ой/.

мясо

/м'áсо/

идёт
пíшет
делает

/ид'–/ó/–/т/
/п'йш/–/o/–/т/
/д'эл/–/айo/–/т/

говорíт
говорю́
говоря́т

/говор'–/й/–/т/
/говор'–/й/–/y/
/говор'–/й/–/ат/

фа́гел
фа́глар

/фа́gØl/–/Ø/
/фа́gØl/–/ar/

де́нь
дня́

/д'Øн'/–/Ø/
/д'Øн'/–/á/

Ordklasser kontra satsdelar

31. Vilka ordklasser räknar man med i böckerna?

Substantiv, adjektiv, pronomen, räkneord, adverb, verb, prepositioner, konjunktioner och interjektioner.

Ryska grammatikor räknar ofta också med predikativer och partiklar.

32. Vilka ordklasser innehåller böjliga ord?

Substantiv, adjektiv, pronomen, räkneord, (adverb), verb.

33. Vilka innehåller oböjliga?

Adverb, prepositioner, konjunktioner och interjektioner.

34. Förekommer det någon gång oböjliga ord i ordklasser som normalt innehåller böjliga ord?

Ja, t.ex. substantiv på -o som är lånade från franskan som метро, быстро etc.

35. Förekommer det någon gång böjliga ord i ordklasser som normalt innehåller oböjliga ord?

Ja, men det är mycket mera ovanligt. Till exempel kan enstaka prepositioner kompareras: nära huset, närmare huset, närmast huset.

36. Ibland händer det att man tvekar med placeringen av ett visst ord mellan två olika ordklasser. Kan du ge något exempel på några sådana ord som kan vara svåra att placera i en viss ordklass?

mycket / много hamnar på gränsen mellan räkneord, adverb och pronomen.

Participen hamnar på gränsen mellan verb och adjektiv.

37. Vilka grundläggande satsdelar räknar man med?

Subjekt, predikat, objekt, predikativ, adverbial, attribut.

4. Ordbildning, morfologi, morfemanalys

1. Vilka vanliga ordbildningsstrategier presenterar böckerna?

I svenskan är sammansättning (rot + rot) mycket vanligt. Det förekommer nästan inte alls i ryskan. I ryskan är i stället avledning med hjälp av prefix och/eller suffix det normala. Orden innehåller alltså i princip bara en rot.

2. Ge exempel på ordbilning i svenskan genom
 - a. sammansättning
 - b. prefigering
 - c. suffigering

Книголюб *bokälskare, bibliofil* består av två rötter och det betydelsetomma fogmorfemet /o/.

мно́го *mycket* >> **немно́го** *lite* är ett exempel på prefigering, dvs. ordbildning med hjälp av ett prefix.

3. Är någon av strategierna särskilt vanlig i en viss ordklass i svenskan?

Svenskan har en fantastisk förmåga att bilda sammansatta substantiv, t.ex. *somnardröm*. Det förekommer även ganska många sammansatta adjektiv och verb, t.ex. *kiwigrön, julstäda*.

Svenskan bildar också många ord i alla ordklasser med prefix och suffix, t.ex. *dag/is, drick/bar*. I synnerhet är det extremt vanligt i svenskan att bilda verb av substantiv med ändelsen *-a*. Ett ord som *luncha* finns t.ex. inte på norska.

4. Rysk femininbildning kan ske på tre olika sätt. Kommentera:
продавец – продавщица *försäljare, учитель – учительница* *lärare, студент – студентка* *student, врач – женщина-врач* *läkare*.

Vanligen bildas den feminina formen genom tillägg av **-ка** eller **-ница** till den maskulina formen.

Mindre ofta har den maskulina formen en ändelse som tas bort innan den feminina läggs till, t.ex. **продав|ёц ~ продав|щица**.

Ibland används samma form i båda genusen. Förtydligande kan då göras t.ex. genom att lägga till ordet **жéнщина** *kvinna*.

5. En mycket vanlig svensk ordbildningstyp är sammansatta substantiv. Leta upp så många exempel som möjligt i Trojka på ord och uttryck som motsvarar svenska sammansatta substantiv.

Den första delen av den svenska sammansättningen uttrycks med hjälp av ett adjektiv på ryska:

торгóвый кóмплекc *körcentrum*

кнйжный магазйн *bokhandel*

футбóльный мáтч *fotbollsmatch*

Den första delen av den svenska sammansättningen uttrycks med hjälp av en efterställd genitivform på ryska:

дóм óтдыха *semesterhem*

отдéл игрушек *leksakeravdelning*

Den ena delen av den svenska sammansättningen återges inte på ryska. I stället bildas ett nytt ord med hjälp av ett mera allmänt suffix:

холодйльнйк (*ung. kylföremål*) *kylskåp*

6. Förklara och kategorisera strukturerna i de ryska motsvarigheterna till de svenska sammansatta substantiven?
7. Vad är ett morfem?

Den minsta betydelsebärande delen av ett ord. Betydelsen kan vara lexikalisk eller grammatisk. I /bil-/ar/ är den första delen lexikalisk och bär på en tydlig betydelse, medan den andra är grammatisk och bär på en betydligt mera abstrakt betydelse, nämligen plural.

8. Vilka olika typer av morfem brukar man räkna med?

prefix + rot + suffix

För böjliga ord även: stam + ändelse

9. Vilka morfem finns i följande ord?

/кнйг/-/а/

rot + suffix som betecknar femininum nominativ singular

/КНИГ/-/∅/

rot + noll-ändelse som betecknar genitiv plural av feminina och neutrala substantiv

/КНИГ/+/∅к/-/а/

rot + diminutivsuffix som framkallar konsonantväxling i den föregående roten + böjningsändelse fem. nom. sing.

Att detta suffix innehåller en tom vokalposition som inte realiseras eftersom det följer en ändelse visas av följande form.

/КНИГ/+/∅к/-/∅/

Samma som ovan, men med noll-ändelse i genitiv plural. Då ändelse nu saknas realiseras i stället en flyktig vokal i den tomma position som ingår i diminutivsuffixet.

/КНИГ/+/∅н/-/ЫЙ/

/КНИГ/-/о/-/ЛЮБ/

rot + fogmorfem + rot

/ПИС/-/а/-/ТЬ/

rot + temasuffix - infinitivsuffix/ändelse

/ПИС/-/а/-/л/-/∅/

rot + temasuffix + preteritumsuffix/ändelse + maskulinändelse (noll)

/ПИС/-/а/-/л/-/а/

rot + temasuffix + preteritumsuffix/ändelse + femininändelse

/ПИС/-/а/-/тел/-/∅/

rot + temasuffix + ordbildningssuffix (person) + maskulinändelse

/ПОД/-/пис/-/Ь/-/∅/

prefix + rot + ordbildningsmorfem som framkallar mjukhet + nolländelse i femininum singular för vissa ord på mjuk konsonant.

/НАД/-/пис/-/Ь/-/∅/

prefix + rot + ordbildningsmorfem som framkallar mjukhet + nolländelse i femininum singular för vissa ord på mjuk konsonant.

/пис/+/е/-/т/

rot + temasuffix för presens som framkallar konsonantväxling + personändelse

10. Ge exempel på ord i Trojka som har strukturen

a. rot

/да/, /на/, /у/

b. rot + suffix

/он/-/∅/, /он/-/а/, /автобус/-/∅/, /книг/-/а/

c. rot + suffix + suffix

/готов/-/и/-/т/, /дел/-/ае/-/т/

d. prefix + rot

/ни/-/когда/

e. prefix + rot + suffix

/по/-/езд/-/∅/, /по/-/друг/-/а/

f. prefix + rot + suffix + suffix

/от/-/дых/-/ае/-/т/

11. Fundera över morfemstrukturen och vad det kan komma sig att det heter *kör* på svenska men *kører* på norska.

/kör/-/∅r/-/∅/

Svenskan låter de båda r:en smälta samman, medan norskan tillämpar principen som säger att vi skjuter in flytkig vokal om vi har två tomma vokalpositioner efter varandra.

12. Försök komma på så många fall som möjligt där det dyker upp en flyktig vokal i ryskan. Ge exempel på förekomst i

a. grundform av substantiv

оте́ц, отца́, де́нь, дня́

b. korta adjektiv i maskulinum singular,

боле́н, больна́, до́лжен, должна́

c. genitiv plural av substantiv,

окна́, о́кон, де́вочка, де́вочек

d. prepositioner,

во Владивосто́ке, со ста́рым дру́гом

e. räkneord,

- один, одна, восемь, восьмой, сто, пятьсот
f. verb.
шёл, шла́

13. Hitta så många exempel som möjligt på ord i diminutiv i läroboken.
14. Vilka diminutivsuffix förekommer?
+/Øк/ >> кни́га, кни́жка
+/ик/ >> сто́л, сто́лик

Nomen, grammatiska kategorier

15. Vilka ordklasser ingår i kategorin nomen? Vad har dessa ordklasser gemensamt.

Substantiv, adjektiv, pronomen, räkneord. De böjs i kasus.

16. Finns det någon del av någon annan ordklass som också skulle kunna hänföras till kategorin nomen? Varför?

Verbparticipen böjs som adjektiv.

17. Vilka grammatiska kategorier hittar man hos nomen, dvs. vilka olika grammatiska kategorier markeras med hjälp av olika morfem?

Genus: maskulinum, femininum, neutrum

Substantiven tillhör ett av genusen

Adjektiven och de flesta pronomen övriga klasserna har böjningsformer i samtliga dessa genus.

Numerus: singular och plural.

Kasus: Nominativ, ackusativ, genitiv, lokativ, dativ, instrumentalis (och vokativ).

18. Vilka är de tre vanligaste morfemen för att bilda ett relationsbetecknande adjektiv av ett substantiv? Relationsbetecknande adjektiv är sådana som används som motsvarigheter till svenska sammansatta substantiv.

+/ \emptyset н/-/ый/ книга >> кни́жный магази́н *bokhandel*
-/ \emptyset в/-/ый/ по́чта >> почто́вый ящи́к *postlåda*
-/ \emptyset ск/-/ый/ Моско́ва >> моско́вское метро́

19. Vilka morfem används vid komparering?

	интерéсный	intressant
бо́лее	интерéсный	mera intressant, intressantare
са́мый	интерéсный	mest intressant, intressantast

5. Kasus och nominala satsdelar

Läs Allmän grammatik sid. 31-37, 52-54 och 56-57 samt Rysk minigrammatik sid. 23-28.

1. Vilka genus har ryskan?

Maskulinum, femininum och neutrum.

2. Finns någon indelning i underordnade grupper inom något genus?

I ackusativ är det i maskulinum singular och i alla genus i plural avgörande om ordet betecknar en varelse eller inte. Varelsor har genitivformen även i ackusativ, medan övriga ord har den oböjda grundformen.

(Dessutom har ju feminina ord sin speciala ackusativform på -y i singular.)

3. Vilka kasus har ryskan?

Nominativ, ackusativ, genitiv, lokativ, dativ och instrumentalis. Ibland nämns även vokativ, eftersom namn och ord på -a kan förlora detta -a vid direkt tilltal till personen i fråga: *Сам!*

4. I vilken ordning anges de olika kasusen?

N G D A I L är den traditionella

N A G D I L med uppflyttad ackusativ är vanlig

N A G D L I förekommer också

N A G L D I har alla sammanfallande former intill varandra

5. Fördelar/nackdelar med en viss ordningsföljd?

Tradition kontra synkretism (sammanfallande former).

6. Vilka böjningsmönster för substantiv (s.k. deklinationer) har ryskan?

3 traditionella: 1. mask+neutr, 2. fem, 3. fem. med i-böjning sedan kan man välja att presentera detta på lite olika sätt

1 och 2 är de mest grundläggande och regelbundna.
3 är mindre regelbunden och mindre vanlig.

7. Hur förhåller sig de mjuka böjningsmönstren till de hårda?

Som regel bara en ortografisk skillnad.

Själva ändelsen är den samma, men den skrivs med en j-vokal för att markera den föregående mjuka konsonanten.

8. Vilka är substantivens och adjektiven ändelser i nominativ singular och plural? Finns olika ändelser för olika genus?

Substantiv i singular

	Mask varelse	Mask ting	Neutr	Fem
Nom		-∅	-о (-е)	-а (-я)
Ack				-у (-ю)
Gen		-а (-я)		-ы (-и)
Lok			-е	
Dat		-у (-ю)		-е
Ins		-ом (-ём, -ем)		-ой (-ей)

Adjektiv i singular

	Mask varelse	Mask ting	Neutr	Fem
Nom		-ый	-ое	-ая
Ack				-ую
Gen		-ого		-ой
Lok		-ом		-ой
Dat		-ому		-ой
Ins		-ым		-ой

För adjektiven blir det tydligare att inte ange alternativa ändelser i tabellen.
Beroende på föregående konsonant byts den inledande vokalen

ы till и
о till е
а till я
у till ю

Substantiv i plural

	Mask	Fem	Neutr
Nom	-Ы (-И)		-а (-я)
Ack	= Nom / Gen		
Gen	-ОВ (-ей)	-∅	
Lok	-ах		
Dat	-ам		
Ins	-ами		

Adjektiv i plural

	Varelser	Ting
Nom		-ЫЕ
Ack	-ЫХ	-ЫЕ
Gen		-ЫХ
Lok		-ЫХ
Dat		-ЫМ
Ins		-ЫМИ

9. Vilka är substantivens och adjektiven ändelser i ackusativ singular och plural? Finns olika ändelser för olika genus?

Se ovan

10. Vilka är substantivens och adjektiven ändelser i genitiv singular och plural? Finns olika ändelser för olika genus?

Se ovan

11. Vilka är substantivens och adjektiven ändelser i lokativ singular och plural? Finns olika ändelser för olika genus?

Se ovan

12. Vilka är substantivens och adjektiven ändelser i dativ singular och plural? Finns olika ändelser för olika genus?

Se ovan

13. Vilka är substantivens och adjektiven ändelser i instrumentalis singular och plural? Finns olika ändelser för olika genus?

14. Vissa av ändelserna i de sex föregående frågorna kan betraktas som grundläggande och vissa bör betraktas som varianter? Sätt dem som utgör varianter inom parentes.

15. Hur skiljer sig den fonologiska strukturen mellan orden **ба́нка** Gsg. *bank* och **ба́нок** Nsg. *burk*? Här spelar den flyktiga vokalen en avgörande roll eftersom det heter **ба́нк** *bank* i Nsg. men **ба́нок** *burkar* i Gpl.

Nom.sg.	/ба́нк/-/∅/	<i>bank</i>	/ба́но́к/-/а/	<i>burk</i>
Gen.sg.	/ба́нк/-/а/		/ба́но́к/-/ы/	
Gen.pl.	/ба́нк/-/ов/		/ба́но́к/-/∅/	

16. Vilken nytta kan man ha av korpusar och sökverktyg som Google på internet? Ge något konkret exempel.

Om man är osäker på en viss form kan man lätt kontrollera med Google vilken som är rätt: книжечка 83.000 х – книжочка 100 х

17. Ange den eller de grundläggande semantiska (betydelsemässiga) innebörderna hos vart och ett av kasusen

18. nominativ

subjekt

19. ackusativ

direkt objekt

20. genitiv

ägare/relation, delmängd (efter mått)

21. dativ

indirekt objekt

22. instrumentalis

instruemnt, verktyg

23. Ange de viktigaste fallen av rektion, dvs. då ett visst ord helt mekaniskt kräver att ett visst kasus måste används efter detta ord.

24. ackusativ

vissa prepositioner

25. genitiv

vissa prepositioner, måttsuttryck, siffror

26. lokativ

vissa prepositioner

27. dativ
vissa prepositioner, känsloutryck
28. instrumentalis
vissa prepositioner

29. Vad är korformer av adjektiv?

Adjektiv som har substantivens ändelser i nominativ. De korta formerna förekommer inte i andra kasus.

30. Hur används de?

Som predikatsfyllnad.

31. Hur kompareras adjektiv?

Med hjälpord (analytiskt): **более** *mera*, **самый** *mest*

32. Subjekt, objekt, attribut, predikativ

33. Hur översätts formellt subjekt till ryska? T.ex. *Det sitter en pojke i bilen.*

Översätts ej. Det egentliga subjektet hamnar gärna sist i den ryska meningen: **В машине сидит мальчик.**

34. Hur översätts opersonligt subjekt till ryska? T.ex. *Det regnar.*

Översätts ej: **Идёт дождь.**

35. Hur översätts emfatisk omskrivning till ryskan? T.ex. *Det var han som ville se på filmen.*

Översätts med **это** eller **вот**: **Это он хотел смотреть фильм.**

36. Ge något exempel där svenskans subjekt inte blir subjekt, utan någon annan satsdel, i den ryska satsen.

Jag har en bil. S blir platsadverbial. **У меня есть машина.**

37. Ge ytterligare några exempel på ryska verb som uttrycker objektet med hjälp av en annan syntaktisk konstruktion än svenskan, t.ex. *titta på teve* **смотреть телевизор** där svenskan använder preposition före objektet, medan ryskan har s.k. direkt objekt utan preposition.

Jag väntar på bussen. Я жду авто́бус.

Jag spelar fotboll. Я игра́ю в футбо́л.

Jag spelar gitarr. Я игра́ю на гита́ре.

6. Pronomen och räkneord

Adverb, prepositioner och adverbial

1. Hur bildas ryska adverb av adjektiv?

Med ändelsen **-о** (efter mjuka konsonanter etc. **-е**).

интересный → **интересно**

хороший → **хорошо**

2. Hur struktureras en sats som är uppbyggd med ett adverb som kärna? Svenskans motsvarigheter är oftast uppbyggda kring ett subjekt, t.ex. *Jag fryser. Jag måste arbeta.*

Med person i dativ motsvarande svenskans subjekt. Dativ är ”upplevarens” kasus. T.ex. **Мне холодно. Мне надо работать.**

3. Ge några exempel på typiskt ryska modala satser som är uppbyggda kring ett adverb som kärna.

Мне надо работать.

Тамаре / Андрею нельзя играть на новом компьютере.

4. Hur uttrycks tempus i sådana satser?

Presens markeras ej (*är saknas ju*), preteritum anges med **было**, futurum anges med **будет**. **Мне надо было работать.** *Jag var tvungen att arbeta.* **Мне надо будет работать.** *Jag kommer att bli tvungen att arbeta.*

5. Vilka personliga pronomen använder helt enkelt genitivformen för att uttrycka ägande och i vilka fall finns särskilda possessiva pronomen?

1 och 2 person har possessiva pronomen, dessutom finns ett reflexivt possessivt pronomen, dessa böjs i genus, kasus och numerus ungerfär som adjektiv: **мой, твой, наш, ваш, свой**.

3 person använder genitivformerna av de personliga pronomenen: **его, её, их**.

6. Om man vill analysera de personliga pronomenen i tredje person i stam och ändelse måste man utgå från två helt olika stammar, en i nominativ och en i böjda kasusformer. Vilka skulle dessa båda stammar vara?

I nominativ: /on/-: /on/-/Ø/ **ОН**, /on/-/a/ **ОНА́**, /on/-/o/ **ОНО́**

I övriga former: /j/: /j/-/ogo/ **ЕГО́**, /j/-/omu/ **ЕМУ́**, /j/-/oj/ **ЕЙ**

7. Vilken typ av ändelser lägger man till dessa stammar?

Adjektivens ändelser.

8. Vilka böjningsformer av de personliga pronomenen måste ses som helt oregelbundna?

Е i ackusativ och gentiv

9. Skiljer sig användningen av possessiva pronomen i ryskan på något tydligt sätt från hur de används i svenskan?

De används sällan före ord som betecknar släktskap, t.ex. **оте́ц, сестра́, бра́т, ба́бушка**.

10. Vilka reflexiva pronomen finns i ryskan?

Det självständiga pronomenet AG **себя́**, LD **себе́**, I **собо́й**.

Det korta **ся** (efter vokal) / **сь** (efter konsonant) som skrivs samman med verbet.

11. Hur skiljer sig användningen av reflexiva pronomen i ryskan från användningen i svenskan?

Ryska reflexiva pronomen används alltid när man syftar på subjektet i satsen, alltså även i 1 och 2 person, t.ex. **Я ви́жу себя́**. *Jag ser mig (själv)*. **Ты́ ви́дишь свою́ маши́ну?** *Ser du din bil*.

12. Vilket är det reciproka pronomenet i ryskan?

I ackusativ **дру́г дру́га** *varandra*, i dativ **дру́г дру́гу** etc., t.ex. **Они́ помага́ют дру́г дру́гу**. *De hjälper varandra*.

13. Vilket annat sätt finns att uttrycka reciprocitet?

Många gånger kan samma sak uttryckas med hjälp av reflexivt pronomen och att handlingen utförs reciprokt måste förstås av kontexten, t.ex. **Они помогают себе.** *De hjälper varandra*

14. Hur bör man morfo(no)logiskt analysera prenomenerna

весь, вся, всё, все

/vʲʊsʲ/-/∅/, /vʲʊsʲ/-/a/, /vʲʊsʲ/-/o/

чей, чья, чьё, чьи?

/čʲɔj/-/∅/, /čʲɔj/-/a/, /čʲɔj/-/o/

– Hur ser stammen ut?

/vʲʊsʲ/- resp. /čʲɔj/-

– Är ändelserna regelbundna?

Ja, i nominativ substantivens ändelser: m. -/∅/, f. -/a/, n. -/o/.

I övriga kasus adjektivens ändelser.

15. I ryskan kan de frågande pronomenen och pronominella adverbena sägas utgöras av enkla morfem. Ange så många sådana frågande pronomen som du kan.

кто *vem*, **что** *vad*, **как** *hur*, **где** *var*, **когда** *när*, **сколько** *hur mycket*...

16. Hur bildas motsvarande demonstrativa pronomen och pronominella adverb?

этот *den här*, **тот** *den där*, **так** *så*, **там** *där*, **тут** *här*, **тогда** *då*, **столько** *så mycket*

17. Hur bildas motsvarande obestämda pronomen och pronominella adverb?

кто́-то, кто́-нибудь någon, **что́-то, что́-нибудь** något, **ка́к-то, ка́к-нибудь** på något sätt, **где́-то, где́-нибудь** någonstans, **когда́-то, когда́-нибудь** någon gång...

Orden som slutar på **-то** betecknar någon/något som man vet att det existerar men inte känner närmare till detaljerna kring.

Orden på **-нибудь** betecknar någon/något som man inte säkert vet huruvida det existerar eller ej. Därmed är dessa ord särskilt vanliga i frågor.

18. Hur bildas motsvarande negerade pronomen och pronominella adverb?

Med prefixet **ни-**: **никто́** ingen, **ничего́** inget, **ника́к** inte på något sätt, **нигде́** ingenstans, **никогда́** aldrig...

19. Hur bildas motsvarande totala pronomen och pronominella adverb?

Med morfemet /v'ʃs'/: **все́** alla, **все́** allt, **везде́** överallt, **всегда́** alltid

20. Hur böjs räkneord?

Två, tre och fyra har en orgelbunden böjning med olika former för varje kasus. Tabellen behöver inte läras utantill.

	m & n	f		
N	два́	две́	три́	четы́ре
A	ting använder nominativformen, varelses använder genitivformen			
G				
L	двúх		трéх	четырёх
D	двúм		трём	четырёх
I	двумя́		тремя́	четырьмя́

Siffror som i grundform slutar på **-ь** har i GLD ändelsen **-и́**, i I **-ью́**.

21. I vilken form skall substantiv stå då de definieras av ett räkneord?

Efter oböjt 2, 3, 4 skall de stå i genitiv singular, efter oböjt 5 och större i genitiv plural.

два́ ма́льчика, две́ де́вочки

пять ма́льчиков, пять де́вочек

Efter böjd siffra skall substantivet stå i samma kasusform i plural som siffran.

мы говорим о пяти ма́льчиках и де́вочках

22. I vilken form skall adjektiv stå då de defineras av ett räkneord?

Efter oböjt 5 och större i genitiv plural.

пять ма́леньих ма́льчиков, пять ма́леньих де́вочек

Efter oböjt 2, 3, 4 framför maskulint eller neutralt substantiv i genitiv **singular** skall adjektiv stå i genitiv **plural**.

два́ ма́леньих ма́льчика

Efter oböjt 2, 3, 4 framför feminint substantiv i genitiv **singular** skall adjektiv stå i **nominativ=ackusativ plural**.

две́ ма́ленькие де́вочки

Efter böjd siffra skall adjektivet stå i samma kasusform i plural som siffran.

мы говорим о пяти ма́леньких ма́льчиках и де́вочках

23. I vilken form skall verb stå då de defineras av ett räkneord?

När subjektet innehåller ett räkneord står verbet vanligtvis i plural. Vid tal från 5 och uppåt kan verbet även stå i singular om subjektet betraktas som grupp. I preteritum då dessutom neutrum.

Пять ма́льчиков пришли / пришло.

24. I vilken form skall verb stå då de defineras av ett obestämt räkneord eller måttsuttryck såsom **много, мало**?

Vanligtvis i singular, i preteritum dessutom i neutrum. Om subjektets betydelse tydligt är plural kan även verb i plural användas.

25. Vilka typer av räkneord finns?

Grundtal (**два́** två), ordningstal (**второ́й** andra), talsubstantiv (**дво́йка** tvåa), kollektiva tal (**дво́е** två 'i par')

26. Hur används de?

Talsubstantiv (**дво́йка** tvåa) används ungefär som på svenska för att beteckna olika föremål som är numrerade, t.ex. bussar, spårvagnar, avdelningar etc., men även själva siffersymbolen.

Kollektiva tal (**дво́е** två 'i par') används om personer av blandat kön och vid substantiv som är plurale tantum (dvs. inte fins i singular), t.ex.

дво́е дете́й två barn

дво́е часо́в två klockor MEN **два́ часа́** två timmar

27. Vilka är de vanligaste prepositionerna för att uttrycka rumsförhållanden?

28. Vilket kasus styr dessa propistioner?

Befintlighet inuti ett föremål/utrymme: **в** + LOK.

Förflyttning till en plats inuti ett föremål/utrymme: **в** + ACK.

Förflyttning från en plats inuti ett föremål/utrymme: **из** + GEN.

t.ex. **в шкóле, в шкóлу, из шкóлы**

Befintlighet ovanpå ett föremål/yta: **на** + LOK.

Förflyttning till en plats ovanpå ett föremål/yta: **на** + ACK.

Förflyttning från en plats ovanpå ett föremål/yta: **с** + GEN.

t.ex. **на стадиóне, на стадиóн, со стадиóна**

Befintlighet intill ett föremål/en person: **у** + GEN.

Förflyttning till en plats inuti ett föremål/ en person: **к** + DAT.

Förflyttning från en plats inuti ett föremål/ en person: **от** + GEN.

t.ex. **у Мари́ны, к Мари́не, от Мари́ны**

29. Vilka är de vanligaste prepositionerna för att uttrycka tidsförhållanden?

30. Vilket kasus styr dessa propistioner?

в + АСК: veckodagar och mindre tidsenheter än dagar, t.ex.

в понедельник på måndag, **в два часа** klockan två, **в свободное время** på fritiden

в + ЛОК: större tidsenheter (som man liksom kan vara inuti), t.ex.

в марте i mars, **в прошлом году** förra året

7. Verb och predikat

Läs Allmän grammatik sid. 43-48, och 51-52 samt Rysk minigrammatik sid. 33-40 för att orientera dig i avsnitten om verb och predikat. Som komplettering har jag därutöver sammanställt ett par sidor om ryskans diateser, particip och gerundier.

Hur många konjugationer har ryskan?
Vilka? Varför tror du att man har valt just dessa?

Det beror självklart på hur man definierar begreppet "konjugation". Om man definierar konjugation som kompletta böjningsmönster som på ett regelbundet sätt omfattar alla böjningsformer av stora grupper av verb så menar jag att det finns goda argument för FYRA konjugationer. Exempel på typiska verb i varje konjugation skulle då vara:

1. делать	дел-а-л	дел-ае-т
2. готовить	готов-и-л	готов-и-т
3. рисовать	рис-ова-л	рис-уе-т
4. вернуть	вер-ну-л	вер-нѐ-т

I olika handböcker finns som regel helt andra framställningar. Ofta ser man bara till verbens böjning i presens och skiljer bara mellan två konjugationer, med 3.p.sg. presens på -ет resp. -ит. Men då lever man inte upp till kriteriet att alla verbets böjningsformer skall ingå i konjugationen. Man bortser helt från att det uppstår en jättestor problematik med förhållandet mellan presens och infinitiv/preteritum.

Enligt min mening är det betydligt viktigare att uppmärksamma olika typer av korrelationer mellan presens och infinitiv/preteritum än att dela in verben i konjugationer.

Dela följande verbformer i stam (ofta (prefix +) rot), tema och ändelse:

дел-ае-т	дел-а-л
смотр-и-т	смотр-е-л
импортир-уе-т	импортир-ова-л
бр-ее-т	бр-и-л

Ge exempel på så många ytterligare (mycket vanliga såväl som mindre vanliga) korrelationer mellan infinitiv och presens (3 p sg) som du kan.

б-ьѣ-т	б-и-л
жи-вѣ-т	жи-∅-л
жд-ѣ-т	жд-а-тъ

Vilka av dessa är mycket vanliga och vilka är mindre vanliga?

Verb av den typ som utgör de fyra konjugationerna är klart vanligast.

Vilka är minst komplicerade/mest regelbundna och vilka är mera komplicerade/mindre regelbundna)?

Verb av den typ som utgör de fyra konjugationerna är klart minst komplicerade. Den enda egentliga komplikationen som förekommer är konsonantväxlingen i 1.p.sg i verb av typen **ГОТОВИТЬ**.

Jag skulle vilja ange fyra av grupperna som helt regelbundna (konjugationer) och övriga grupper som ”starka” (mindre regelbundna). (*Tyskans och svenskans starka verb är ju också grupper om 10-15 verb som är halvt om halvt regelbundna, bara man lär sig ett par ”tema”-former.*) Ryska verb har alltså bara två temaformer: å ena sidan presens, å andra sidan preteritum eller infinitiv. Vilka är de fyra fullständigt regelbundna grupperna (konjugationerna)? (*T.ex. franskan har ju också fyra konjugationer och sedan en massa (mer eller mindre) oregelbundna.*)

se ovan.

Vilken är verbens ändelse i presens 1 pers sing?

-y denna ändelse slår ut sista vokalen i verbets tema
(som i skrift oftare förekommer i stavningsvarinaten -ю)

Vilken är verbens ändelse i presens 2 pers sing?

-шь

Vilken är verbens ändelse i presens 3 pers sing?

-т

Vilken är verbens ändelse i presens 1 pers plur?

-м

Vilken är verbens ändelse i presens 2 pers plur?

-те

Vilken är verbens ändelse i presens 3 pers plur?

-ут för verb som har ett tema som slutar på e/ë

-ат för verb som har ett tema som slutar på и

dessa ändelser slår ut sista vokalen i verbets tema

(båda förekommer i skrift oftare i stavningsvarinaten -ют/-ят)

Vilken är verbens ändelse(r) i preteritum?

-л markerar preteritum.

Hur böjs sedan denna preteritumform?

Därtill läggs substantivens ändelser för genus i singular och ändelsen -и för plural, t.ex.

дел-а-л-∅

дел-а-л-а

дел-а-л-о

дел-а-л-и

Hur bildas futurum?

Futurum bildas av pågående verb med hjälpverbet **буду, будешь, будет, будем, будете, будут** följt av infinitiv.

Av fullbordade verb har de böjda former som bildas med presensändelserna i stället futurumbetydelse.

Samtliga former ovan kallas indikativ. Indikativen är ett av ryskan tre modus och den skildrar verkligheten som den är eller påstås vara. Ryskan har ytterligare två modus, vilka?

Imperativ och konjunktiv (ibland även kallat konditionalis)

Imperativen skildrar det som någon genom en order/uppmaning vill få att bli verklighet och som personen antar vara möjligt att genomföra. Hur bildas imperativ?

Från verbets tema plockar man bort den sista vokalen. I praktiken kan man ta formen i tredje person singular eller plural och plocka bort sista vokalen och -т. Många verb innehåller i uttalet ett /j/ före sista vokalen, t.ex. *делает* /d'elajet/. Ett sådant /j/ skall inte plockas bort.

1. Former som på detta vis kommer att sluta på **-й** utgör helt enkelt verbets imperativ. t.ex. **делай, рисуй, стой**.
2. Om formen inte slutar på /j/ är betoningen avgörande.
 - a) Om någon form av verbet har ändelsebetoning bildas imperativ genom tillägg av ett betonat **-й, смотри**.
 - b) Om inte någon form av verbet har ändelsebetoning utgör den föreliggande formen (tema minus sista vokalen) imperativformen. Dock måste man komma ihåg att markera att konsonanten före temavokalen är mjuk, vilket i princip innebär att man lägger till ett mjukt tecken, t.ex. **гото́вь**.

Konjunktiv (även kallat konditionalis) skildrar det som någon önskar sig skulle vara/bli verkligt, men som anses mindre realistiskt och därför bara framställs som en tänkbar / önskvärd föreställning / fantasi / idé / önskan / längtan. Hur bildas konjunktiv?

Till preteritumformerna läggs hjälp verbet (partikeln) **бы**.

Vad kan sägas om de vanligaste fallen av rörlig betoning i presens, preteritum, imperativ?

Om betoningen är rörlig i presens ligger den på ändelsen i första person singular och på stammen i övriga former.

Om betoning är rörlig i preteritum ligger den på ändelsen i femininum singular och på stammen i övriga former, t.ex.

пи́л, пила́, пи́ло, пи́ли *drack*

En liten grupp verb (som har konsonant före -л, varvid denna ändelse helt saknas i maskulinum singular) har ändelsebetoning i alla former utom maskulinum singular (som ju saknar ändelse), t.ex.

мог, могла́, могло́, могли́ *kunde*

Ett mycket litet antal verb uppvisar två olika former av roten i de två temaformerna. Det handlar återigen om en flyktig vokal. Vilka verb?

bl.a. **бр-а-л** **бер-ё-т**
вз-я-л **возь-мё-т**

Vilka konsonantväxlingar inträffar mellan infinitiv och presens?

t.ex. пис-а-л пиш-е-т

Vilka konsonantväxlingar inträffar inom presens?

t.ex. хож-у ход-и-шь

Vilka temporala hjälpverb finns i ryskan?

Вара буду, будешь... i pågående futurum.

Vilka modala hjälpverb finns i ryskan?

хочет, может (kan = har möjlighet att), умеет (kan = vet hur man gör)

Många svenska modala hjälpverb motsvaras på ryska av modala adverb. Vilka?

можно, надо, нужно, нельзя

även adjektivet должен, должна́, должны́

Ryskans diateser, particip och gerundier

Diateser

Ryskan uppvisar tre diateser:

- **AKTIVUM**: ett aktivt subjekt med eller utan direkt objekt.
- **REFLEXIVUM**: ett aktivt subjekt som samtidigt utgör passivt objekt.
- **PASSIVUM**: ett passivt subjekt med eller utan en aktiv agent.

Aktivum

Aktivum är både i svenskan och ryskan normalfallet. Alla verbets normala former är s.k. aktiva former. Normalt är då subjektet den handlande personen och objektet den person eller det föremål som utsätts för subjektets agerande.

Reflexivum

Reflexivum har som grundläggande innebörd att subjektet och objektet är detsamma.

Ryskan har dels ett reflexivt suffix **-ся/-сь**, dels reflexivt objektspronomen i ackusativ **себя**. Det finns inte några bra regler för när det ena eller andra skall användas, utan det måste läras från fall till fall. Vanligast är de korta suffixformerna.

1 • Vissa ryska verb är reflexiva utan att det egentligen finns fog för det i verbens betydelse, t.ex. **боится** är rädd, **смеётся** skrattar. Dessa verb brukar kallas reflexiva tantum. De påminner om svenskans deponensverb, t.ex. *hoppas*, *minns*.

2 • Andra ryska reflexiva former motsvarar väl svenska reflexiva verb, t.ex. **бреётся** rakar sig. I andra fall kan man tydligt föreställa sig handlingen som reflexiv, t.ex. **купаётся** badar (sig).

3 • I vissa fall kan handlingen vara ömsesidig, s.k. reciprok, t.ex. **встреча́ются** *de träffas/träffar varandra*, **целу́ются** *de kysser varandra*.

4 • Sluligen används de reflexiva formerna av många verb för att uttrycka att handlingen sker av sig själv, att ett föremål är både "subjekt" och objekt. Detta kan på svenska motsvaras av intransitiva verb eller av passivum. Egentligen finns kanske någon person som innehållsmässigt subjekt, men det väljer man med hjälp av den reflexiva formen att bortse ifrån.

двéрь открóбется *dörrens öppnas*
дóм стрóбится *huset byggs*

Denna sista typ av reflexivum motsvarande svenskt passivum används nästan uteslutande av pågående verb med föremål som subjekt.

Många gånger är skillnaden mellan aktivum och reflexivum förhållandevis liten i denna typ av satser.

здéсь прода́ют кнiги – **здéсь пода́ются кнiги**

Särskilt lurigt blir det i de fall samma svenska verb kan användas både transitivt och intransitivt:

Уро́к конча́ется в се́мь. *Lektionen slutar klockan sju.*
Он купа́ется *Han badar.*

Passivum

Rysk passivum uttrycker i första hand ett kvarstående resultat av en föregående handling. Formerna bildas nästan uteslutande av fullbordade verb. Preteritum particip passivum i kortform (**-н, -на, -но, -ны**) kombineras med hjälpverbet **бы́ть** *vara* i dess olika former, ungerfär som på engelska.

письмо́ бы́ло / — / будет напи́сано по-ру́ски

the letter was / is / will be written in Russian

Observera att hjälpverbet alltså saknas i presens.

Eventuell agent står i instrumentalis.

Э́тот рома́н напи́сан молоды́м швéдским писа́телем.

Den här romanen är skriven av en ung svensk författare.

Svenskan använder gärna passivum, även i förhållandevis vardagligt språk. Detta hänger delvis samman med att den svenska ordföljden är bunden, så att en sats normalt måste börja med subjekt, som följs av predikat och objekt. Om man av innehållsmässiga skäl hellre vill börja med handlingens objekt kan man lätt åstadkomma detta genom att sätta det först i en passiv sats.

Andrej blev bjuden på restaurang av en tysk kollega.

Ryskan behöver inte ta till någon passiv sats för att uppnå motsvarande ordföljd, eftersom kasusändelserna ändå tydligt anger vad som är subjekt och vad som är objekt. Det är bara att placera objektet först i den aktiva satsen.

Андре́я пригласи́л в рестора́н неме́цкий колле́га.

Den främsta anledningen till att använda passivum är därför egentligen att slippa avslöja subjektet eller för att framhålla en verbhandling som om den utförs nästan av sig själv. Men inte heller i detta fall saknas andra möjligheter på ryska:

- 3 p pl av verbet kan användas utan subjekt.

Андре́я пригласи́ли в рестора́н.

- Andra subjektlösa konstruktioner finns, t.ex. **на́до, мо́жно, нельзя́.**

Андре́я на́до пригласи́ть в рестора́н.

En annan anledning att använda passivum i ryskan kan helt enkelt vara att göra texten mera komplicerad, att göra den mera byråkratisk, lärd e. dyl.

Particip

Ryskan har fyra olika particip. Presensparticipen bildas endast av pågående verb. Preteritum bildas oftast av fullbordade verb.

Presens aktivum: läsande (som läser)

-щий – чита́ющий

-ющий / -ящий (jfr. 3 p.pl. presens)

Presens passivum: som blir läst

-мый – чита́емый

-емый / -имый (jfr. 1 p.pl. presens)

Preteritum aktivum: som har läst

-вший – сде́лавший

Preteritum passivum: läst (som blivit läst)

-нный – сделанный

Gerundium

Gerudier är verbformer som fungerar som adverbial.

Pågående verb bildar presens gerundium med ändelsen **-я** (egentligen **-/а/** som ersätter den sista vokalen i verbets presenstema):

чита́я *reading – läsande, genom att läsa, samtidigt med att läsa*

Что вы́ думаете, чита́я это всё? *Vad tänker ni då ni läser allt detta?*

Зарабо́тайте, чита́я sms! *Tjäna pengar genom att läsa sms!*

Fullbordade verb bildar preteritum gerundium med ändelsen **-в** som läggs till verbets tema i preteritum/infinitiv:

прочита́в *having read – efter att ha läst*

Прочита́в эту кни́гу, вы мо́жете изменить́ свою́ жи́знь!

Efter att ha läst den här boken kan ni förändra ert liv!

8. Syntax

Läs Allmän grammatik s. 48-50, 57-67 samt Rysk minigrammatik s. 40-48.

Verbens aspekter och aktionsarter

Vilken betydelse bär pågående / ofullbordad / imperfektiv aspekt?

- en i det avsedda ögonblicket pågående, fortlöpande handling
(Nu äter jag. I förmiddags höll jag på och städade.)
- en upprepad handling
(Jag går till jobbet kl 7 varje dag)
- en generellt giltig utsaga
(Hästar äter havre)

Vilken betydelse bär fullbordad / perfektiv aspekt?

- aldrig presens!
- en handling med en tydlig början och ett tydligt slut
(Jag har städat hela lägenheten. Jag ska städa mitt rum.)
- en handling utan tydlig början men med tydligt slut
(Jag läste ut boken i går kväll.)
- en uppkomst av en ny situation med en tydlig början
(Jag har blivit sjuk.)

Samla ihop ett antal verb i båda aspekterna ur kursmaterialet. Kategorisera dessa aspektpar. Hur är aspektformerna bildade i förhållande till varandra? Vilken aspekt bildas med hjälp av prefigering? Vilken aspekt bildas med hjälp av suffigering? Hur bildas aspektpar med hjälp av två olika konjugationer?

Nedan pekar pilen i aspektparen alltid mot det fullbordade verbet.

a) Det fullbordade verbet bildas av det pågående med prefix.

дѣлать > сдѣлать, читáть > прочитáть

Som regel består det pågående verbet av en enkel rot utan prefix. Sådana enkla verb är i de allra flesta fall pågående. Varje gång man till ett sådant enkelt verb sätter ett prefix får man ett fullbordat verb.

Problemet är att det inte finns något sätt att förutsäga vilket prefix som skall användas vid ett visst verb.

b) Det pågående verbet bildas av det fullbordade med ett suffix.

показáть < **пока́зывать** *visa*

Som regel har då båda verben ett prefix.

c) Båda verben är bildade av samma stam/rot men med olika verbtema och tillhör olika konjugationer. Mycket vanligt i sådana par är att **-и-**verb är fullbordade och **-а/-ае-**verb är pågående.

решíть, решít < **решáть, решáет** *löser (problem)*

Många gånger inträffar här ljudväxlingar i det pågående verbet.

пригласíть < **приглашáть** *invitera, inbjuda*

Helt oregelbundna par är

брáть > **взýть** *ta*

говорíть > **сказáть** *säga*

Förhållandevis oregelbundet är också

купить < **покупáть** *köpa* där det pågående verbet har prefix!

Ryskan har bestämda och obestämda rörelseverb. Vad är skillnaden?

De bestämda rörelseverben **идти́, идёт** *går* och **ехать́, едет** *åker* betecknar

- förflyttning som utförs i en bestämd riktning **och**
- vid ett bestämt tillfälle.

Мы идём в театр. *Vi är på väg till teatern.*

Ofta kan de med fördel översättas som *är på väg*.

De obestämda rörelseverben **ходить́, ходит** *går* och **ездить́, ездит** *åker* betecknar alla andra typer av förflyttningar, dvs.

- förflyttning som utförs i en obestämd riktning,
Собáчка ходит по клавиату́ре. *Hunden går på tangentbordet. Полови́на Москвы́ ходи́ла с фла́гами Украи́ны.* *Halva Moskva gick omkring med ukrainska flaggor.*
- förflyttning som utförs tur och retur och/eller
Я вчера́ ходи́ла на вы́ставку. *Jag gick på en utställning i går.*
- förflyttning som utförs vid flera tillfällen.

Сын ходит в детский сад. *Sonen går på dagis.*

Vilken är aspekten hos dessa bestämda och obestämda rörelseverb?

De bestämda rörelseverben finns som alla verb i båda aspekterna:

- **идти, идёт** och **ехать, едет** är pågående,
- **пойти, пойдёт** och **поехать, поедет** är fullbordade.

De obestämda rörelseverben finns bara som pågående.

Hur översätts lämpligen ryskans gerundier och particip till svenska?

Ryskan har fyra olika particip. Presensparticipen bildas endast av pågående verb. Preteritum bildas oftast av fullbordade verb.

Presens aktivum: läsande (som läser)

-щий – читающий

-ющий / -ящий (jfr. 3 p.pl. presens)

Presens passivum: som blir läst

-мый – читаемый

-емый / -имый (jfr. 1 p.pl. presens)

Preteritum aktivum: som har läst

-вший – сделавший

Preteritum passivum: läst (som blivit läst)

-нный – сделанный

Presens particip aktivum motsvarar svenskans presens particip. Det bildas enklast med utgångspunkt i 3.p.pl. genom att **-т** byts mot **-щий**. Formen bildas bara av pågående verb.

читающий *läsande*, **спящий** *sovande*

Портрет спящего жирафа. *Porträtt av sovande giraff.*

Preteritum particip passivum motsvarar svenskans perfekt particip. Ändelsen är i de flesta fall **-нный**.

написанный *skriven*

книга написанная на русском языке афганским писателем *en bok skriven på ryska av en afghansk författare*

Detta particip kan i kort adjektivform (med ett **-н-**) också ingå i passiva ryska verbformer och översätts då till svenska med passiv form på **-s** eller med omskrivning med *bli* + perfekt particip.

Фирма была продана за три копейки. *Firman såldes för tre koppek.*

Presens particip passivum är en typiskt rysk form. Det är generellt sett bland språk en ovanlig form. Formen bildas bara av pågående verb. Den måste oftast översättas till svenska med en relativ bisats. Formen bildas genom att adjektivändelser läggs till formen i 1.p.pl. presens.

чита́емый ...*som läses (av X) // ...som X/man/vi läser.*

Са́мая чита́емая кни́га го́да. *Årets mest lästa bok.* (Här klarar sig svenskan med perfekt particip. Vi ser handlingen mera som avslutad, medan ryssarna ser den som fortfarande pågående.)

О́чень большо́е значе́ние име́ет те́кст, пока́зываемый на страница́х са́йта. *Mycket stor betydelse har den text som visas på sajtens sidor.*

Preteritum particip aktivum är också en mindre vanligt förekommande form i språk i allmänhet. Formen bildas bara av fullbordade verb. Även denna måste normalt översättas till svenska med en relativ bistas. Formen bildas genom att ändelsen **-вший** läggs till verbet i stället för infinitivens **-ть** eller preteritums **-л**.

прочита́вший ...*som har läst*

Мне́ние прочита́вшего *den läsandets mening, meningen // åsikten hos den som har läst*

расска́з о прие́хавшем в Росси́ю перси́дском ша́хе *en berättelse om den persiske shahen som kommit till Moskva // en berättelse om när // hur den persiske shahen kom till Moskva*

Gerudier är verbformer som fungerar som adverbial.

Pågående verb bildar presens gerundium med ändelsen **-я** (egentligen **-/а/** som ersätter den sista vokalen i verbets presenstema):

чита́я *reading – läsande, genom att läsa, samtidigt med att läsa*

Fullbordade verb bildar preteritum gerundium med ändelsen **-в** som läggs till verbets tema i preteritum/infinitiv:

прочита́в *having read – efter att ha läst*

Presens gerundium, som bara bildas av fullbordade ryska verb, motsvarar precis engelskan form på **-ing** (**чита́я reading, рабо́тая**

working etc.) när den används för att förkorta en sats med ett samtidigt verb så att man slipper nämna samma subjekt två gånger. På svenska kan man många gånger använda *precens particip*, men det kan lätt låta otympligt, och då måste man ofta uttrycka sig med två kompletta satser och lägga till ett personligt pronomen som subjekt vid det verb som på ryska är gerundium.

Что вы думаете, читая это всё? *Vad tänker ni då ni läser allt detta? What do you think reading all this?*

Заработайте, читая sms! *Tjäna pengar genom att läsa (läsande) sms! Earn money reading sms's!*

Preteritum gerundium, som bara bildas av fullbordade ryska verb, motsvarar precis engelskans form *having -ed* (**прочитав** *having read*, **приехав** *having arrived*). Oftast kan man uttrycka detta på svenska med *efter att ha läst, anlänt...*, men också detta kan många gånger kännas otympligt. Smidigare kan därför vara att också här utvida satsen med subjekt till *när X hade läst, anlänt...*

Прочитав эту книгу, вы можете изменить свою жизнь!
Efter att ha läst den här boken // När ni läst den här boken kan ni förändra ert liv! Having read this book you can change your life!

Kongruens

Vilken kongruens får man om subjektet består av flera ord och står efter predikatet? Som regel blir resultatet olika beroende på om subjektet betecknar personer eller ting.

Personer har nästan alltid en plural verbform om flera personer avses, oavsett om subjektet står före eller efter verbet.

När ting räknas upp efter verbet för man oftast bara överensstämmelse mellan verbet och det närmast följande substantivet.

På bordet ligger en bok och en tidning.

На столе лежит книга и журнал.

I bilen sitter Andrej och Irina.

В машине сидят Андрей и Ирина.

Ordföljd

1. Svenskans ordföljd är beroende av om det är huvudsats eller bisats och hur en bisats inleds. Vad finns det för regler i ryskan? Översätt meningarna.

Vanligtvis står subjektet före predikatet, precis som på engelska. Man måste akta sig för den omvända svenska ordföljden i svenska huvudsatser som inleds med annan satsdel än subjektet eller med en bisats, vilket tvingar svenskans subjekt att stå efter predikatet. Detta sker inte i ryskan.

När han öppnade dörren satt hans sekreterare och arbetade.

Когда он открыл дверь, его секретарь сидела и работала.

Ibland lagade farmor mat i rummet.

Иногда бабушка готовила в комнате.

2. Vilka huvudprinciper gäller för ryskans ordföljd.

a) Dels finns principer för en grundläggande ordning när det gäller olika satsdelar. Vilken ordning kommer de normalt i?

Basordföljden är: subjekt + mindre adverb (bl.a. tid, sätt, sats) + predikat + objekt (dat + ack) + adverbial (tid **före** plats)

b) Dels finns en princip för ordningen på orden som baserar sig på ordens informationsvärde. Det nyaste, viktigaste och mest informationsmättade skall stå i slutet av meningen. Denna princip kör många gånger över satsdelsprincipen. Ge exempel på sådana fall.

Avvikelser mot ovanstående basordföljd är ändå mycket vanliga, men de kan absolut inte ske hur som helst. De kan endast ske om det är motiverat av innebörden/innehållet.

Ко мне вчера приехал в гости мой хороший друг из Новосибирска. *I går kom min gode vän från Novosibirsk på besök till mig.*

Här har fokus lagts på subjektet med tillhörande prepositionsattribut. Detta är meningens viktigaste information och den har därför placerats sist. Ordföljden går från det mest kända (*till mig*) via halv viktig information (*i går + kom på besök*, inbördes enligt basordföljden) till den allra mest intressanta (*min vän från Novosibirsk*). Svenskans är låst

i sin strikta satsdelsordföljd (ett adverbial + predikat + subjekt + övriga adverbial).

Tempusföljd

Svenskan tillämpar något som brukar kallas tempusföljd. Om huvudsatsen till en innehållsbisats står i förfluten tid hamnar även bisatsen i förfluten tid om innehållet är samtidigt med huvudsatsen. I ryskan förändras inte tempuset i bisatsen tillsammans med tempuset i huvudsatsen. Ryskan bevarar alltid det tempus som faktiskt användes i den ursprungliga repliken som yttrades av personen i fråga: **Я голодный.** *Jag är hungrig.*

Han säger att han är hungrig. **Он говорит, что он голодный.**

Han sa att han var hungrig. **Он сказал, что он голодный.**

Det finns till och med ett speciella tempus i svenskan för detta syfte. Bl.a. har svenskan ett tempus för förfluten tid i förhållande till en annan förfluten tidpunkt, dvs. pluskvamperfekt. Jämför:

– **Я работаю в магазине.** *Jag arbetar i en affär.*

Он говорит, что он работает в магазине. *Han säger att han arbetar i en affär.*

Он сказал, что он работает в магазине. *Han sade att han arbetade i en affär.*

– **Я работал в магазине.** *Jag har arbetat i en affär.*

Он говорит, что он работал в магазине. *Han säger att han har arbetat i en affär.*

Он сказал, что он работал в магазине. *Han sade att han hade arbetat i en affär.*

Vidare finns ett specialtempus för framtid när framtiden är relaterad till en huvudsats i förfluten tid. Denna svenska verbform kallas futurum preteriti.

– **Я буду работать весь день.** *Jag skall arbeta hela dagen.*

Он говорит, что он будет работать весь день. *Han säger att han skall (tänker) arbeta hela dagen.*

Он сказал, что он будет работать весь день. *Han sade att han skulle (tänkte) arbeta hela dagen.*

Observera att formen ovan med *skulle* ser precis likadan ut som som konditionalis, men att betydelsen en helt annan! Futurum preteriti får alltså inte förväxlas med konditionalt (konjunktiviskt) *skulle*.

Om jag behövde pengar skulle jag arbeta hela dagen.

Slutligen finns även ett modalt *skulle* som är synonymt med *borde* och snarast måste översättas med **должен был**

Som ett test kan man pröva att ersätta *skulle* med synonyma ord

futurum preteriti: *skulle arbeta* = tänkte arbeta

konditionalis: *skulle arbeta* = hade arbetat

modalt: *skulle ha arbetat* = borde ha arbetat

3. Hur hanteras motsvarande meningar i ryskan? Översätt.

Han sade att han skulle åka till Moskva.

Он сказа́л, что́ он пое́дет в Москву́.

(Han sade: – Jag skall åka till Moskva.)

Он сказа́л: – Я поеду́ в Москву́.

Han sade att han ringde från Moskva.

Он сказа́л, что́ он звони́т из Москвы́.

(Han sade: – Jag ringer från Moskva.)

Он сказа́л: – Я звоню́ из Москвы́.

Han sade att han hade varit i Moskva.

Он сказа́л, что́ он бы́л в Москве́.

(Han sade: – Jag har varit i Moskva.)

Он сказа́л: – Я бы́л в Москве́.

4. Ett annat fall där svenskan och ryskan skiljer sig åt är bruket av tempus vid handlingar som pågått en viss tid och fortfarande pågår resp. pågick. Här tar ryskan bara fasta på huruvida handlingen fortfarande pågår (= presens) resp. pågick (= preteritum).

Hon har arbetat här i två år. Она́ рабо́тает здесь (уже́) два́ го́да.

(Hon arbetar här sedan två år tillbaka.)

Hon hade arbetat här i två år. Она́ рабо́тала здесь уже́ два́ го́да.

(Hon arbetade där sedan två år tillbaka.)

Temporala bisatser

Skillnaden mellan samtidig handling och efterföljande handling i relationen mellan huvusats och temporal bisats uttrycks på ryska med hjälp av aspekten på verbet i den temporala bisatsen.

Om bisatsen uttrycks med pågående aspekt inträffar huvudsatsens handling samtidigt med handlingen i bisatsen.

Когда я готовил ужин, моя жена (на)писала письмо маме.
När jag lagade middag skrev min fru (pågående eller fullbordat) ett brev till sin mamma.

Om bisatsen uttrycks med fullbordad aspekt inträffar huvudsatsens handling efter handlingen i bisatsen.

Когда я приготовил ужин, я написал письмо маме. *När jag hade lagat middag skrev jag ett brev till mamma.*

Он (про)читал документы, которые ему дала его секретарь. *Han läste dokumenten som hans sekterare hade givit till honom. (...som han fått av sin sekreterare.)* (Observera även ryskans ordföljd med subjektet sist eftersom sekreteraren är huvudinformation för att tala om vilka dokument det rör sig om.)

Relativa bisatser

Ryskans absolut vanligaste relativa ord är **который** *vilken*. I övrigt används annars i ryskan precis som i t.ex. engelskan de frågande pronomenen även som relativa. I svenskan används däremot i vissa fall demonstrativa pronomen som relativa, t.ex.

Det här är huset där jag bor. Это дóm, где я живу. // Это дóm, в котором я живу. This is the house where I live. This is the house in which I live.

Instuderingsfrågor för tentarepetition

Vad menas med preskriptiv respektive deskriptiv grammatisk beskrivning?

Var och av ungefär hur många talas ryskan?

På grund av de principer som styr ryskans uttal förekommer det att ord som skrivs på olika sätt uttalas på precis samma sätt. Ange ett par som består av två sådana homofona ord.

Vilka är de ryska vokalljuden? Vilka av dem är fonem? Vilka är inte särskilda fonem? Varför?

Vilket av språken ryska och svenska har klart flest konsonantljud? Varför?

Finns långa vokaler och/eller konsonanter i ryskan? Exemplifiera.

Skriv fonetiskt med kyrilliska eller latinska tecken **в комна́те, к де́душке, обе́д, дру́г.**

Vad är obstruenter? Varför är de viktiga i ryskans ljudsystem?

Hur förhåller sig antalet ryska vokal- och konsonantecken till antalet vokal- och konsonantljud. Förklara vad som är den grandläggande orsaken till skillnaderna. Exemplifiera gärna.

Vad finns det för regler för förekomsten av /ы/ och /и/ i ryskan.

Hur lyder de viktigaste reglerna för uttalet av obetonade vokaler i ryskan? Vad är skillnaden mellan uttalet av ryskans hårda och mjuka tecken? Exemplifiera gärna.

Vad är flyktig vokal? Hur förekommer den? Exemplifiera med några ryska ord.

Redogör för de fonologiska och ortografiska principer gör att formerna /мой/–/а́/, /мой/–/ы́/, /на́ш/–/о/, /мьа́с/–/о/ måste skrivas **моя́, мой, на́ше, мя́со.**

Vad är stam och vad är böjningsändelse i följande ord?

Ка́тя, Андре́я, говори́т, сказа́л

En vanlig svensk ordbildningstyp är sammansatta substantiv? Vilka strategier används i ryskan för att bilda motsvarande begrepp? Ge några belysande exempel.

Vad är ett morfem?

Vilka olika typer av morfem finns i följande ord?

кни́га

писа́ла

писа́тель

пи́шет

Ge ett exempel på ett ord i diminutiv.

Hur förhåller sig ryskans mjuka böjningsmönster till de hårda? Förklara och exemplifiera.

Redogör för bildningen av akkusativformerna.

Redogör för bildningen av lokativformerna.

Vad är den grundläggande semantiska innebörden hos genitiven och dativen.

Ange de viktigaste fallen av syntaktisk regler (reaktion) som helt mekaniskt leder till att lokativ måste användas.

Hur kompareras adjektiv på enklaste sätt?

Ge ett exempel på en sats där svenskans subjekt inte blir subjekt i den ryska satsen. Förklara hur detta kommer sig.

Ge exempel på några typiska modala adverb. Bilda en sats med ett modalt adverb.

Hur skiljer sig användningen av reflexiva pronomen i ryskan från bruket i svenskan?

Hur bildar man indefinita (obestämda) pronomen med de interrogativa (frågande) pronomenen som utgångspunkt?

Hur böjs adjektiv och substantiv som följer efter räkneorden **три** respektive **шесть**?

De vanligaste prepositionerna som uttrycker rumsadverbial bildar på ryska ett ganska tydligt system. Redogör och exemplifiera.

Ge exempel på fyra förhållandevis vanliga och regelbundna korrelationer mellan temavokal i infinitiv och i 3 person singular presens.

Nedan följer en rad verbala kategorier i ryskan. Ange för varje kategori

- dess semantik (användning),
- dess morfologiska markör (ändelse),

Vilken är ändelsen för 1 person plural i presens?

Vilken är ändelsen för 2 person singular i presens?

Vilket morfem markerar preteritum?

Hur bildas futurum?

Hur bildas konjunktiv?

På vilka sätt markeras som regel pågående respektive fullbordad aspekt?

Vilka uttryckssätt finns på ryska för att uttrycka motsvarigheten till svenskt passivum?

Vilka olika betydelser kan ryska reflexiva verbformer ha?

Hur uttrycks agent i ryskan?

Vad kan sägas om betoningens plats i presens, preteritum, imperativ?

Ange ett antal verb som uppvisar varierande form av roten i böjningsformer.

Vad kan sägas om konsonantväxlingar mellan infinitiv och presens?

Vad kan sägas om konsonantväxlingar inom presens?

Hur översätts lämpligen ryskans gerundier och particip till svenska?

Vilka hjälpverb finns i ryskan?

Samla ihop ett antal verb i båda aspekterna ur kursmaterialet. Kategorisera dessa aspektpar med avseende på bildning och betydelse.

Ryskan har bestämda och obestämda rörelseverb. Vad är skillnaden?

Svenskan har s.k. tempusföljd. Det finns till och med ett speciellt tempus för detta syfte, s.k. futurum preteriti. Hur hanteras motsvarande meningar i ryskan.

Han sade att han skulle åka till Moskva.

(Han sade: – Jag skall åka till Moskva.)

Han sade att han ringde från Moskva.

(Han sade: – Jag ringer från Moskva.)

Han sade att han hade varit i Moskva.

(Han sade: – Jag har varit i Moskva.)

Ett annat fall där svenskan och ryskan skiljer sig åt är bruket av tempus vid handlingar som pågått en viss tid och fortfarande pågår / pågick.

Hon har arbetat här i två år.

(Hon arbetar här sedan två år tillbaka.)

Hon hade arbetat här i två år.

(Hon arbetade där sedan två år tillbaka.)